

Matajur

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

Lit. 25.— VIDEM, 1. - 15. MAJA 1953. Leto IV. — Štev. 64
UREDNIŠTVO in UPRAVA via Mazzini, 10 - Videm-Udine. Naročnina: letna 500.— ltr, 6 mesečna 300.— ltr.

**Samoznačba naših prednikov
leta 1873**

MOLIMO PO SLOVENSKO, PRIDIGO IMA-
MO PO SLOVENSKO, NAUK IMAMO PO SLO-
VENSKO, TRUDIMO SE PO SLOVENSKO, DAVKE
PA PLAČUJEMO PO LAŠKO IN TUDI PIJANIMO
SE PO LAŠKO, KER SLOVENCJ NIMAMO VINA.

Vlada naj napravi red

Mnilo je že osem let od konca druge svetovne vojne in z njenim zaključkom se je zrušila tudi fašistična vlada, ki jo je povzročila. Beneški Slovenci so upali, da bo nova demokratična Italija končno priznala tudi njim tiste svobode, ki jim jih je fašizem odvzel. Pričakovali so, da oblasti ne bodo več ovirale njihovega kulturnega, gospodarskega in političnega razvoja. Za dosego tega cilja so se beneški Slovenci pridružili v narodnoosvobodilni borbi svojim bratom in demokratičnim Italijanom, ko so se borili proti racijašizmu. Žrtve, ki so jih v tej borbi dočrpnesli so jim dale polno pravico, da se pričakovali enkrat za vselej konec ti stega raznarodovanja njihove rodne zemlje, ki je trajalo že skoraj 80 let.

Njihovo pričakovanje je bilo zaman. Po uradih, v šoli in celo v cerkvi še vedno prepovedujejo rabo našega materinskega jezika. Tiste, ki so se potegovali za to pravico, so na najbrutalnejši način preganjali. Mnogo so jih zaprli, tako da je v tem povojnem obdobju bilo mnogo beneških Slovencev prisiljenih, da so se pred preganjanjem zatekli v bližnjo republiko Jugoslavijo. Ze večkrat smo potestirali zaradi takšnega postopka. Ze večkrat smo posredovali pri oblasteh naše pokrajine in celo pri rimski vladi, vendar ni vse to nič pomagalo in pri nas niso bile uveljavljene tiste svobode, ki jih po vsej pravici zahtevamo. Vlada je ostala in je še vedno brezbržna nasproti vsem kršitvam naše svobode, ki se dan za dnevom dogajajo.

Sramotno nacional-šovinistično in protislovensko stališče številnih osebnosti, ki so sedaj na oblasti v naši deželi in ki imajo oporo v dobro znanih videmskih časopisih, obstoj oboroženih tolp v Beneški Sloveniji, o katerih je že večkrat pisal naš tisk in dejstvo, da oblasti proti tem tolpom ničesar ne ukrenejo, še povečujejo odgovornost vlade, katere dolžnost je da napravi red.

V Beneški Sloveniji je v veljavi pravo narodno preganjanje. Nezasišano in sramotno je, da pri nas vsakogar, ki skuša braniti svoje narodnostne pravice, ne glede na njegovo politično opredelitev, smatrajo tudi policijski organi kot protičlovečen in Italiji sovražna element. Tak človek mora potem nositi vse posledice, ki lahko izvirajo iz take krive obožbe. Nihakor ni dopustno, da so nekateri jantistični fašisti še vedno na važnih uravnih mestih in da izkoriščajo svoj položaj v upravi zato, da nas preganjajo. Skandalozno in nezasišano je, da po Beneški Sloveniji lahko še vedno svobodno krožijo nevarni trikolouristični tolovaži, ki so odkrito povežani z neofašizmom in še bolj skandalozno je videti, da ti nevarni zločinci živijo v družini z najvidnejšimi predstavniki demokristjancov.

Tu mora vsekakor poseči vmes vlada, ker ni ogrožena samo naša svoboda, ampak celo naš obstoj. Vlada nikakor ne sme ostati gluha sprčo vlada našega prava.

Ne zahtevamo ničesar več kakor tisto, kar nam pritiče. Zahtevamo svobodo, zahtevamo da se z nami postopa tako, kakor z ostalimi italijanskimi državljani, zahtevamo da se republikanska ustava, ki je plod anti-fašistične borbe, uveljavi tudi v naši deželi. Zahtevamo končno, da pokrajinske oblasti v Vidmu prenehajo smatrati kot antitalijansko to naše ljudstvo, ki je vedno zvesto služilo Italiji in jo služi še danes, samo zaradi tega ker govori nek jezik, ki ni italijanski in je odločeno ta svoj jezik tudi ohraniti.

Delegacija beneških Slovencev pri prefektu

Pod vodstvom našega odgovornega urednika je bila prejšnji teden posebna delegacija beneških Slovencev v avdienci pri videmskem prefektu, dr. Mozzi.

Delegacija je zaprosila tega vladnega zastopnika v naši pokrajini naj bi posredoval pri rimski vladi za to, da bi podvzela energične ukrepe proti nezakonitim odredbam, ki jih krajevne oblasti izvajajo na škodo pripadnikov slovenske narodne manjšine v videmski pokrajini.

Gospod prefekt je priznal resnost nekaterih podrobnosti, ki mu jih je delegacija obrazložila in je obljubil svoje zadržanje. Zahteval je, da naj mu predloži naša olegacija pisмено poročilo v katerem naj navede vsa dejanja, ki jih je napravil kdor koli in za katere se smatra, da so bila škodljiva koristim našega

prebivalstva. Obljubil je tudi, da bo podvzel stroge ukrepe proti kršiteljem.

Gospod prefekt je poleg tega priznal, da je pri nas enak položaj kakor v Valdaosti, kjer je pred prihodom v Videm vršil svojo službo. Pri nas, je priznal, govorimo neko slovensko narečje (patuá) kakor govorijo Valdesi francoski »patuá«. Pozabil pa je omeniti, da so Valdesi zaščiteni s posebnim avtonomnim statutom, medtem ko je za nas Slovence v videmski pokrajini, kar se tiče avtonomije, ostalo samo pri obljubah. Ker pa je naš položaj ravno tak, kot je pravilno priznal, kakor pri prebivalstvu v Valdaosti, zato je potrebno, da vlada izvede deželno avtonomijo tudi pri nas, ker je to edina rešitev, ki nam lahko zajamči, da bodo naše narodne, politične in gospodarske pravice zaščitene.

Fašistični rop slovenske imovine v Gorici je potrjen

Sodišče v Benetkah je zavrnilo tožbo, ki jo je v imenu bivše goriške »Trgovsko obrtne zadruga« vložil proti državnemu erarju Josip Klanjšček zaradi lastnine Ljudskega doma v Gorici. Goriški Ljudski dom je leta 1904 zgradila slovenska Trgovska obrtna zadruga v Gorici in so imele v njim svoje sedeže slovenske kulturne in gospodarske organizacije. Leta 1930 pa je stavbo nasilno zasedla fašistična stranka in jo preimenovala v »Casa del Littorio«, slovenski Trgovski obrtni zadrugi pa je fašistična stranka imenovala za likvidatorja svojega zvestega člana ing. Luigija Faleschini-ja. Ta je stavbo, ki je bila tedaj vredna poldrugi milijon, »prodal« fašistični stranki za 400.000 ltr.

Po vojni so goriški Slovenci vložili več vlog, med drugim tudi na predsednika vlade De Gasperi-ja z zahtevo, da jim povrnejo njihovo imovino. Ker so vse vloge ostale brezuspešne, je edini še živ večji član zadruga in likvidacijskega odbora, Klanjšček, tožil državni erar, ki si je po vojni prilastil Ljudski dom kot »last« bivše fašistične stranke. Po večletnem zavlačevanju procesa je beneško sodišče sedaj zavrnilo tožbo, češ, »da je brez pravne podlage«, »da je pretekli predpisani rok«, »da član likvidacijskega odbora nima pravice zastopati zadruga« itd. Tako je bil v »demokratični« Italiji sarkoničan fašistični rop na škodo slovenske imovine v Gorici.

V slovenskih krogih v Gorici je ta razsodba izzvala veliko ogorčenje. V teh krogih poudarjajo, da je predsednik vlade De Gasperi leta 1945 Slovincem obljubil vse manjšinske pravice in jim tudi priznal, da se upravičeno pritožujejo zaradi zatiranja. Isti De Gasperi pa ni kasneje ukrenil ničesar, da bi bile storjene krivice popravljene in da bi bila Slovincem povrnjena materialna škoda.

Prepovedana materinščina

Za vsako izgovorjeno slovensko besedo po pet lir globe

Pred osmimi meseci so oblasti ustanovile v Sv. Petru Slovenov strokovni tečaj za zidarje in mizarje. Ta tečaj obiskuje približno 60 otrok in bolj odraslih mladeničev iz raznih občin nadiških dolin. Tem otrokom je preskrbljena brezplačna vožnja tja in nazaj, saj imajo tudi avtobus na razpolago. Opolčan imajo brezplačno kosilo. Povedati moramo, da smo za ta dober začetek v korist našega revnega prebivalstva obastem iz vsega srca hvaležni. Ugotovili pa smo

bolj lahke stvari. Izključeni so tudi zidarji. Ne smemo pozabiti, da imajo tudi zidarji in druga skupina mlajših svoje škatlice v katero plačujejo denarne globe za vsako izgovorjeno slovensko besedo. Če bo ta tečaj dolgo časa trajal, bodo ustanovitelji obogateli, kajti naši otroci ne morejo od matij, da ne bi govorili slovenski.

Italijanske oblasti se niti ne zavedajo, kakšne posledice ima in bo imela njihova raznarodovalna politika v Beneški Sloveniji. Po eni strani pišejo po časopisih in kričijo v svet, da v Nadiških dolinah ne obstajajo Slovenci, po drugi strani pa jih njihova politika izdaja, in prej ali slej jih bo svet otdodil. Vprašamo jih torej, čemu silijo naše otroke plačevati po pet in deset lir globe za vsako izgovorjeno besedo? V šoli učijo otroke italijansčino. In če so otroci Italijani kot oni trdijo, zakaj torej morajo plačati globo za izrečene besede?

Naša dolžnost je, da povemo resnico. V Beneški Sloveniji so bili, so in bodo Slovenci. Plačevanje glob za vsako izgovorjeno besedo v šoli ne pomeni nič drugega kot strah italijanskih oblasti pred splošnim narodnim vstajanjem. Zato se poslužujejo vseh sredstev, ta bi preprečili to narodno prebujenje in vstajenje.

Mi, beneški Slovenci, pa jim po domače povemo, da iz te moke ne bo kruha!

Isidor Predan.

V prihodnjih številkih bomo začeli z objavo vrsto člankov o delovanju oboroženih tolp v Beneški Sloveniji. V njih bomo prikazali senzacionalne podrobnosti o zločinskem delovanju najbolj nevarnih tolovažev, ki še danes okužujejo našo deželo.

in ugotovil bi vsak bistroumen človek, da ustanovitelji tega tečaja nimajo namena, da bi tam izučili naše otroke v oobre oelavce. Njihov cilj je, da na tem tečaju vzgojijo otroke v duhu sovraštva do svojega jezika in do svojega naroda.

Izvedeli smo namreč, da so takoj po ustanovitvi tega tečaja učitelji prepovedali otrokom govoriti med seboj slovenski. Ta prepoved je seveda pri otrokih vpletela na gluha ušesa. Potrebno je bilo podvzeti bolj stroge ukrepe, za kar so se nekateri učitelji pokazali takoj pripravljeni. Sklenili so, da morajo otroci za vsako izgovorjeno slovensko besedo plačati po pet lir globe. Trije učitelji, ki učijo na tem tečaju, so slovenske narodnosti. Določili so celo otroke ki morajo zapisovati vsako slovensko besedo, katero izrečejo njihovi tovariši. Za popisovanje izgovorjenih slovenskih besed imajo otroci vrstni red. Postavljen je vsak teden drugi in dokaz, da naši otroci ljubijo svoj materni jezik je ta, da se niti tisti, ki popisuje, ne more izogniti strognu ukrepu, ki zahteva od njega denarno kazen. Tistim otrokom, ki se učijo za mizarje, so ukazali napraviti leseno skrinjico. Ob sobotah zračunajo, koliko besed je vsak izgovoril med tednom. Takšna stroga disciplina je, da mora vsakdo, ako ima denar ali ne, globo plačati. Denar zberejo v škatlico, v kateri je že nad dva tisoč lir, ki jih je plačevalo 16 mizarjev. Izključeni so mlajši otroci, ki se učijo v drugem prostoru

Stranke in kandidati

Volilna borba se je začela z množico lepakov, s katerimi so prekrili zidove mest in manjših krajev v naši pokrajini. V našem volilnem kolegiju za poslansko zbornico (Videm-Gorica-Belluno) je stopilo v borbo naslednjih 10 strank, ki jih navajamo v istem vrstnem redu, kakor so bile vložene njihove liste:

- 1) KPI (komunistična partija Italije);
- 2) MSI (movimento sociale italiano);
- 3) PSI (partito socialista italiano);
- 4) PLI (partito liberale italiano);
- 5) PRI (partito repubblicano italiano);
- 6) Avtonomia socialista;
- 7) PSDI (partito socialista democratico italiano);
- 8) DC (democrazia cristiana);
- 9) PNM (partito nazionale monarchico);
- 10) Alleanza democratica.

Za 15 poslanskih mest v tem okrožju se poteguje 144 kandidatov.

Za volitve v senat je predložilo kandidatno listo samo osem strank ali političnih skupin. Beneška Slovenija je za se-

Morda se bo vsemu svetu zdelo neverjetno, kar se dogaja beneškim Slovincem pod današnje »demokratične« italijanske vlado, kajti svet pozna gotovo no vo ustavo italijanske republike, ki s svojimi člani zagotavlja narodnim manjšinam v Italiji enakopravnost z ostalimi državljani. Zagotavlja nam svoboden kulturni, gospodarski in socialni razvoj. In svet misli, da italijanska vlada ravna z beneškimi Slovinci po določenih ustave. Povedati pa moramo, da bo vedel ves svet, da italijanske oblasti ne spoštujejo tiste ustave, katero so izglasovali tudi člani sedanje vlade. Člani sedanje vlade so gotovo vedeli že ob sprejemu nove ustave, da ne bodo spoštovali tistih členov, ki ščitijo manjšinske pravice Slovencev v Italiji. Toda vrtili so jih vseno v ustavo, ker se je takrat bližala mirovna konferenca v Parizu in treba je bilo pokazati svetu, da bo v Italiji po novi ustavi svoboda in demokracija za vse državljane.

Danes beneški Slovenci spoznavajo, da se jim ne godi nič bolje kot pod fašističnim režimom. In ker imamo beneški Slovenci pravico do lastnega svobodnega kulturnega razvoja, zahtevamo od vlade, da spoštuje ustavo in da polvzame potrebne ukrepe, da se preprečijo sistemi raznarodovanja kakršne smo zgoraj opisali.

PRI NAS IN PO SVETU

DENARNI OBTOK V ITALIJI — Konec februarja je znašal narodni obtok v Italiji 1.328,8 milijard lir, februarja 1952 1.211,9, februarja 1951 1.090,5, februarja 1950 pa 1.001,6 milijard lir.

PRIMANJKLJAJ V ITALIJANSTEM PRORAČUNU — V italijanskem državnem proračunu za finančno leto — 1. julija 1953 do 30. junija 1954 — so predvideni izdatki 2.231.000 milijonov lir in dohodki 1.814.000 milijonov lir. Iz tega nastaja primanjkljaj 417.000 milijonov. Primanjkljaj v tekočem proračunu znaša 487.000. Izdatki za vojsko v novem proračunu dosežejo 488.870 milijonov lir, to je 6% manj kakor v sedanjem proračunu.

NOV STATUT ITALIJANSE UNIJE V FLRJ — Italijanska unija za Istro in Feko je poslala SZDLJ v pročitvev osnutek novega statuta, ki ga je hkrati dala v diskusijo svojim osnovnim organizacijam. Načrt statuta ustreza novim pogojem in spremembam v političnem in družbenem življenju Jugoslavije in omogoča pripadnikom Italijanske unije še uspešnejše delo na kulturnem in političnem področju.

ZNIZAN PROGRAM ZDA ZA POMOČ TUJINI — V obveščenih krogih potrjujejo, da bo Eisenhower predložil kongresu znižan program za pomoč tujini, ki bo za dve milijardi nižji od programa, ki ga je predložil Truman. Celotni znesek za pomoč tujini to po mnenju izvedencev verjetno znaša šest milijard dolarjev namesto 7 milijard in 600 milijonov. Dekončni znesek bo verjetno določen šele po sestanku atlantskega sveta v Parizu.

NEREDI V TUNIZIJI — V Tunisu so neznanici izstrelili nekaj streliv iz strojnice proti tuniškem ministru za trgovino Ben Raisu, ki pa ni bil zadet. Ranjen je bil neki agent, ki ga je spremljal. Drugi atentat je bil izvršen tudi na podpredsednika občinskega sveta v Tunisu, Kastallija. Kastallij je bil hudo ranjen in so ga morali odpeljati v bolnico. Osem ur po stentatu je policija aretirala atentatorja v neki vili, kjer so našli večjo količino orožja.

SOVODNJE

STEVERJANCI PRI MONSIGNORJU TRINKU

Dne 19. aprila je obiskal našega velikega prof. mons. Ivana Triaka peški zbor iz Steverjana na Goriškem. Goriški bratje so mons. Trinku parnišli tud ljepo darilo.

IZ NAŠIH VASI

FRAPOTNO

Provincijalne upraunne oblasti so sprejele prósno našega kamuna za prositi posojilo 8 milijonov lir potrebnih za kriti deficit kamunske bilance. Posejilo to naš kamun plaču u teku 30 let.

**SV. LENART SLOVENOV
ZGRADITEV NOVIH HIŠ U NAŠIM KAMUNU**

Pretekli tjeđan so dal na ašto za zgradit dve nove hiše Ina-Casa u našim kamunu. Ašto je udobila impreža Tosoliti iz Spjetera. Te dve novi hiši buju mjelo šest stanovanj an za tisto djeło nardit so oblasti določile 12 milijonov lir.

KRAVAR — Za obnove naše cjerkve, ki je bila u čajtu vojske zlo poškođovana, so oblasti dodele 2 milijona lir. Takuo tud naša cjerku u kočno obnvljena.

SKRUTOVO — Dne 24. aprila je za večno zapustiu tele svet naš vaščan Gujon Anton. Rajnik Gujon je bu dobro poznau po vseh naših vaseh, ker je bu čougo let kamunski impjegat.

KOZICA — Muost, ki peje čez reko Kozice an ki veže našo vas s poljem an senožeći, ki so na drugi strani reke, je

SV. PETER SLOVENOV

Podtajnik Rumor bo sprejeu naše sindike

Dne 5. maja bu paršu u Spjekar onorevoie Mariano Rumor, podtajnik ministva za poljedelstvo (Ministero dell'Agricoltura). Podtajnik bu sprejeu u naši vasi slovenske šindike iz Nadiške doline katjerim bu razložiu več problemou, ki se tičejo bonifikacije naših gorskih krajeu.

Troštamo se, de telikat naš šindiki ne buju pozabil poviedat rimskemu po-

glavarju, de je trjeba u naši daželi spremit politiko naj bo na gospodarskim, socialnim ali narodnem področju. Naši ljudje so siti obljub an zatuo želijo, de se jim varnejo stari privilegiji, ki so jih imjel u starih čajtah.

STEVILO VOLIUCEU U NASIM KAMUNE

Iz podatku, ki so bili ugotovljeni za kamunski oficiju je razvidno, de je bu konec aprila tega ljeta upisanih u Spjeteru na volilnem seznamu 2086 voliuceu (votanti) od katjerih je 1029 moških an 1057 žensk.

Voljšče (sezioni elettorali) bu uskupaj pet an buodo postavljeni u telih krajih: Spjeter — učiteljšče (Istituto Magistrale), Spjeter — osnove naše (scuole elementari), Petejah, Gorenji Barnas an Azla.

NOU TELEFONSKI CENTRALIN

Čajti se sadá moderniziraju an zatuo tud u Spjeteru je bu potrebno, de se postavi nou telefonski centralin, za zadovolit use tiste ljudi, ki želijo imjeti na svojim duomu telefon. An rjes, »TELVE« je postavila centralin, ki lahko sprejme 50 aboniranih.

GORENJI BARNAS — Zadnji čajt je bu, de so poskarbnel za postaviti nou nabiralnik za pošto u naši vasi. Prej smo muorli nosit pisma u druge vasi an tuo je bu zlo nerodno, ker smo zgubljali dost čajta brez potrebe. Frou se nam zdi, de na tjem mjestu povjemo, če naj pošta skarbi, de se bu nabiralnik izprazniu usak dan.

PETEJAH — Iz Rima so posel našemu šindik Birticu (Birti...) telegram, de je vlada nakazala potreban denar za parpejat vodu u našo vas. Ljudje so zlo zadovoljni te novice an se troštaju, de buju začeli hitro z djełom, zak potrjeba po dobrim pitni vodi je velika, posebno sadá, ker gremo pruo vroćini.

ĀEDAD

AUTOBUS VIDEM - ĀEDAD - STARA GORA

Od 3. maja do 29. novemberja bu vozil iz Vidma do Āedada an Staro goru usako nedeljo autobus. Vozni red je sledeći:

- Odhod iz Vidma (piazza Venerio) ob telih urah:* 6.05; 8.05 an ob 15.
- Odhodi iz Āedada (piazza Duomo) ob telih urah:* 6.25; 8.25 an ob 15.20.
- Odhodi iz Stare gore u Āedad an Videm ob telih urah:* 7.15; 9.30; 12.05 an ob 17 ur.
- Prihodi u Videm (piazza Venerio) ob telih urah:* 8; 12.50 an 17.45.
- Odhodi iz Āedada ob 8.25 an 12.30 imajo zvezu z autobusnimi progami Trst-Āedad-Tarcent an Āedad-Stupca.*

P. A.

PACUH — Dne 18. aprila nas je za večno zapustiu naš vaščan Skuderin Jožef, star 57 let.

GORENJA DREKA — Dne 27. aprila je umrú naš vaščan 80 letni stric Tona (Poku). U Bokevi družini se je zarjes ustavila smert z njero koso, saj so bu zadeseti u kratkim čajtu kar trije družinski člani. Bog jim daj večni mir an pokoj!

GRMEK

VODOPIVEC — Družini Kjabaj Lucijana se je pred kratkim rodila čičica. Novorojenki an materi želimo pouno zcravja.

PODLAK — Dne 25. aprila smo imjeli noviče u naši vasi. Poročila se je Rukin Ivanka z Loosli Paveljem iz Švice. Mlademu paru želimo pouno sreče an veselja.

BOSTNE — Družini Feletić Gino se je pred kratkim rodii puobič. Za ime so mu dal Marko. Oče se nahaja sadá u Belgiji.

GORJANI

E UMAR MONS. ISAIA ISOLA

Pred kratkim e umar Monsignor Isai Isola, u starosti 80 let. Ranci Mons. Isola e bi nevod škofa Francesco Isola an e bu zatuo dobro poznau ne koj tu naši okuolici, ma tu cjeli Furianiji.

SEGRA SV. JURJA — Preteklo nedeljo smo praznovali tu naši vasi Sv. Jurja, patrona naše fare. Organizana ne ba »pesca di beneficenza« (srečolov) z bogatimi premji. Dosti judi te bu, med njemi so parše še naše kumunske autoritadi an muzika od orfarotrofija »Tomadinie iz Vidma.

TORJAN

JE UMRU' NAŠ VICEŠINDIK

Po dougi an mućni boljzni je umrú na svojim duomu naš vicešindik Cudic Franc. Vest o smrti našega vicešindika

REZIJA

Za rešitev problema brezposelnosti

Na pobudo nasega župana in še nekaterih drugih so na sestanku županov, ki je bil u Dogni, razpravljali kako rešiti problem brezposelnosti v čem delu naše očele. Brezposelnost se je namreč v zadnjem letu zelo povečala, posebno med težaki. Vlada je sicer obljubila s takozvanim »legge per la montagna« izboljšanje gospodarskega položaja v gorskih krajih in tudi omejitev množičnega izseljevanja u tujino, a to ni dovolj, da bi dobilo tolikšno številu brezposelnih zadosten zaslužek za preživljanje.

Župani so sklenili, da zaprosijo tozadevne oblasti, da bi se zavzele za najpotrebnejše kraje in sicer: 1) zaprosili bu, da bi rudnik u Rajbelju jemat na delo samo najpotrebnejše brezposelne iz gorskih krajev iz Rezije in »Canal del Ferro« in 2) da bi se nadaljevalo delo čizov na reki Reklanica, ki je bilo deloma že pričeto u Kluzi (Chiusaforte), a je bilo potem iz neznanih vzrokov prekinjeno. Tu bi lahko dobilo več delavcev zaposlitev za najmanj tri leta.

S temi deli bi se lahko rešil vsaj začesno problem velike brezposelnosti, ki tako mući naše ljudi, seveda, če budu k tomu pripomogle oblasti.

**POGOZDOVANJE PLANINE
JAMA-KOT**

Odbor trgovske zbornice (Cainera di Commercio) je odobril več predlogov, ki jih je predložila gozdarska sekcija (Sezione Forestale), ki se tičejo pogozdovanja in izboljšanja občinske planine Jama-Kot. To planino budu namreč u kratkem pogozditi. Sprejet je bil tud predlog, da bi se u visokih gorah gojila u večji meri mlada drevesa.

V SPOMIN POGREŠANIH U VOJNI

Naša občina je preteklo nedeljo počastila spomin pogrešanih u vojni. Ob tej priliki se je brala za vse pogrešane u vojni maša. Bilo je več govorov, med drugimi je govoril tud naš župnik in župan Letič. Cerimoniji je prisostvovalo ze-

ltu pred kratkim končan. Tisto djeło je koštalo en milijon an pou lir. Zgradiu ga je imprežar Bertolissi iz Fojde. Muost je lepuo zgrajen an zatuo so naši ljudje iz vsega srca hvaležni oblastem an graditelju.

HRASTOVJE — Kadar se je vraču iz Kozice damú s svojim kolesom, je naš vaščan 27 letni Ivan Tomazetić bu povozen od Emila Trušnjaka, ki se je v ozu na motorju. Tomazetić je muoru zatuo iti h mjedihu, ketjeri je na čemparni nogi muoru nardit 8 stihu. Želimo, de bi hitro ozdravu.

HOSTNE — Naša vaščanka Gizela Predan je dne 26. aprila rodila u čedadskim špitalu eno ljepo čičico. Čičica je prvorojenka. Materi an novorojenki želimo pouno zdravja.

TAJPANA

NOVA MLEKARNA U BREZJAH

Dne 26. aprila smo tu naši vasi mjeli inauguracijon (otvoritev) nove mlekarne, ki smo jo začeli djeleti pred tremi ljeti. Ta dan je paršo še nekej poglavarjeu iz Vidma, ki z njih prediču so ponuaili našo vas za to inicijatio. Tud naš šindik e naredu dan disksors an nam obeču, ki prece no ču začeti djeleti za nam parpejati vodo.

KARNAHTA — Dne 23. aprila e umar Zuan Tomažin (Fabel), u starosti 82 let. Funeral e bi drugi dan na tikerega te paršo pouno ljudi iz več vasi naše okuolice. Ranek Zuan Fabel e bi najbuj te stari mož naše vasi. Fameji an cjeli parentadi izrekamo naše iskreno sozalje.

PLATIŠĀE — Breginjski kumun ima na prvodaj dan lot gozda za približno 2000 kubičnih metrov drv an lesa za nuc. Buo ču tuo kupit muora se lošti dakordo z breginjskim občirskim oblasti.

BRDO

ZA ZVILUP TURIZMA NAŠE DOLINE

Preć kratkim so tu Vidme mjeli na riunjon teže od »Consiglio del Circolo speleologico«. Iz te riunjoni smo zvjedali, ki »Società Alpina Furlanca« (Furlansko planinsko društvo) na ču tele mjesec stoti štampati dan opuskuil ilustrativ kraških jam, ki so tu Zavrnju. Ta na tjem opuskuilju no ču biti pišene sause karakteristike naših jam; tud »karso geografiko an več fotografij ro ču publikati.

Za zvjedati kam na gre finiaūt voda, ki na je tu jami Dóvica, so vargi potre kelor an takoviš smo zvjedali, ki tá na potém zvjera tu Njivic na kraju Mostič. To ču ču no nardili teže od »Circolo speleologico« tu Vidme.

Takoviš z interesamentom Planinskega družva iz Vidma naša dolina na ču usak dan beti buju poznana od sveta an šperajmo, ki tuo tu ču parnesti interesa za zvilup turizma naše doline.

AHTEN

U kratkim no ču začeti djeleti nov muost ta na Malino blizu Rekluz. To djeło e »Genio Civile« (Tehnični urad) že aprovu an to ču koštati cjeke dva milijona lir. Djeło e bu apaltano od impreze Elpi Cudini iz Rovereda.

Dne 19. aprila naša konzumna koperativa ne mjela riunjon za aprovacjion bilance preteklega ljeta.

NESRECA PAR DJELU — Naš vaščan Pietro Crosatto se je hudo ponesrečiu par djełom an zatuo so ga muorli pejati hitro tu špitalu, kjer o bu muoru se zcravití najmanj 30 dni.

SUBID — Tri smartne kose — Pretekli mjesec smo mjeli tu naši vasi kar tri smarti. Umari so: Peterchiutto Terezija, stara 80 let; Skubla Giuditte, stara 75 let an Sigura Alojz, star 56 let.

MALINA — Pretekli tjeđan je šio djełat tu fornaž (opekarna) u Milan 12 djełouceu iz naše vasi.

POŠTA

K. I. — Platišče — Pregledali smo vašču zadevo in smo ugotovili, da postopajo z vami protizakonito. Svetujemo Vanu, da javite kršilce zakona sodnim oblastem.

O. K. — Sv. Peter Slovenov — Vašo pravljico nismo mogli objaviti zaradi pomankarja prostora. Upamo, da pride na vrsto prihodnjie.

S. P. — Cernay (Francija) — Hvala za dopis. Objavili ga bomo pozneje, ko bomo posvetili vso številko »Matajurja« našim emigrantom. Kaj podobnega naj bi pisali tud prijatelji.

IVAN TRINKO:

BENEŠKA SLOVENIJA

ZGODOVINSKI OBRIS

Določiti, kedaj so se Slovenci naselili na Furlianskem, ni lahka reč; do kot se segali po širni ravnini, se more vsaj približno ugotoviti iz toponomastike; kaj in kako se je ž njimi godilo, se ve in se ne ve.

Najbrže so začeli siliti v Italijo že v drugi polovici šestega stoletja skupno z Avari ali pa tudi sami na svojo roko. Za gotovo se ve (iz Pavla Dijakona), da so imeli prve čase pogoste boje z Langobardi, v čegar oblast so bile prišle Furlanija in beneško-lombardske pokrajine. Zdi se pa, da so se nastanili s presledki in v raznih skupinah. Podkaniški Rezi-

stvo ugoden prostor. Mimo tega so bila njih selišča pomešana z romanskimi; zato ni čuda, da so se polagoma potujčili. Sicer pa je bila v XV. stoletju slovensčina še zelo razširjena po Furlaniji. Kdaj je izginila, o tem se ne da nič točnega povedati.

Sedanji Slovenci prebivajo po dolinah in hribih, raztezajočih se od goriških Brd do Karlovega pogorja. Razdeljeni so v tri glavne skupine: v Rezijane, v Tarčentske (Terske) in Senpeterske Slovence.

Zgodovina Rezijanov je v zvezi z zgodovino Možniške opatije (Abazia di

kih večinoma nemška imena. Navzlic tem fevdalcev so si bili Slovenci zasloveli po lagoma za svojo potrebo posebno upravo, ki so si jo ohranili in okrepili tudi tedaj, ko je patriarhat prišel v roke Benetkam. Ta modra ljudovlada jim je prepustila precejšnjo svobodo, jih štutila proti fevdalcem ter jih obdarila z novimi privilegiji, posebno z oprostitvami različnih davkov in doneskov. Njih dolžnost je bila čuvati beneško mejo proti Nemcem, kar so oni zvesto izpolnjevali, tako da jih vlada v listini iz leta 1492. nazivlja: Fideles nostri incolae montanearum et convallium.

Imeli so torej precejšnjo avtonomijo, dasi so bili tu in tam podvrženi še vedno

jurisdikciji, sicer bolj navidezni nego dejanski pravici starih furlanskih fevdalcev. Organizacija slovenskih skupin je bila strogo demokratična. V najlepši obliki, precej modro in natančno zamišljena, je obstajala med Senpeterskimi Slovenci. Hišni gospodarji posameznih vasi so skrbeli za skupne vaške zadeve, katere so obravnavali v sosednjih, t. j. v vaških zborih, katerim je predsedoval po hišnih gospodarjih med seboj izbrani dekan. Vasi, katerih je bilo približno 40, so bile združene v dve skupini, ali Banki (mizi) imenovani, po središčnih vaseh Landar in Mersa, Landarska Banka in Merska Banka. Vsaka Banka je imela svojega glavnega dekana, katerega so volile podrejene vasi. Landarski Banki so bili podvrženi prebivalci Nadižke in Suvodnjaške doline, Merski pa Sentlenartske in Kožiške, Vsaka vas je imela svoje zastopnike pri svoji Banki, ki so se zbirali v sejo, kadar so to zahtevale skupne zadeve.

(Se nadaljuje.)

Alasio da Sommaripa fra Gregorio

Rojen okoli leta 1578 v Sommaripi del Bosco v Piemontu, umrl pa je l. 1626 najbrž v samostanu S. Marcello v Rimu. Leta 1596 je bil v rojstnem kraju preoblečen v redovnika, nato se je šolal v Rimu; leta 1601 je z grofom Raimondom della Torre Valsassina prišel v Devin. Naslednje leto je tu bral novo mašo. Vodil je novo naselbino ređu servitov v Deviru. Pozneje je živel še v Genovi, leta 1615 pa ga zasledimo v Rimu; tu je menda ostal do smrti.

Pisati je začel že zgodaj in to v italijanščini in latinščini. Za nas je važno, da se je v Devinu naučil slovensčine in da se je lotil dela, s katerim je hotel koristiti slovenskemu narodu in pa redovnikom olajšati izvrševanje duhovniške službe. Leta 1607 je namreč dal v Vidnu natisniti svoj »Vocabolario Italiano e Schiavo« — to je prva ohranjena katoliška slovenska knjiga (prva slovenska knjiga je izšla leta 1551 — izdal jo je protestant Primož Trubar).

V tem slovarju je Alasio zbral 2633 italijanskih in slovenskih besed. Samo s tem si redovniki — neslovinci ne bi mogli dosti pomagati — zato je pred slovcarjem natisnil nekaj zgledov, kako se slovenske besede sklanjajo in spregajo, zadaj pa je dodal še italijansko-slovenske pregovore, nekaj primerov, kako naj pridigar začne in zaključí pridigo v slovenskem jeziku; da bi kateheti laže učili slovenske otroke, je napisal še najpotrebnejše molitve (očenaš, češčenarijo, vero, deset božjih in pet cerkvenih zapovedi pa še očitno sroved); končno beremo tam še pet slovenskih narodnih cerkvenih pesmi, ki so se pele v cerkvi ob glavnih praznikih. Pisano je vse to v italijanskem pravopisu, a ne dosledno. Kot primer naj sledi

POPOTNI POGOVOR

V (iandante): Buon di padrone. — Dobro jutro Gospodar.

P (aetano): Buon di e buon'anno. — Dober vam Bug dai.

V.: Che cosa di buono hauremo da desinare? — Kaj dobriga bojno imele za cusset?

P.: Tutto quello, che vi piacerà. — Kar vam bo vssech.

V.: Io voglio buona carne, e miglior pesce. — Jest chiem dobro messò inu bulsiga riba.

P.: Ve ne daremo. — Vam bomc dale. Korsu lavatemi le mani & andate a ta-ucla. — Nü mutese roke inu poite k' miso.

V.: Dateci del migli'or vino, che habiate. — Dajte nam bulsiga vina, ker inrate. — & anco di quella ribolla di Frossecco tanto buono. — Ina se tistiga ribulla Prosseccana tolicai dobriga.

P.: Eccouela qui. — Le io tu.

V.: O l'è bella. — O' je lepa. — Brindesi. — Pomasi vam Bug.

prekadirli in očistili radi boleznì, se je vrnil vesel, da se boče zopet igral z deklico.

A ni je bilo!
Klical in vpraševal je; a ni je bilo! Munka ga je tolažila ali izguba mu je bila neznosna.

Seveda ni vedel, kaj je smrt; a klical je in jokal vse dni za sestrico. V malem srcu je vendar slutil nekaj nedoločnega, groznega, posebno ker je videl vse žalostne, in zvečer se je tiščal le matere.

Zanj ni bilo več nobenega tolažila. In vendar otroci tako lahko vse pozabijo! Naš deček pa ni mogel. Niti jesti se mu ni ljubilo več. Domače je začelo skrbeti radi njega.

Neka dobra deklica, katero sta prej včasih trpela v svoji družbi, se mu je približala, da bi ga tolažila. Dobremu dekletcu se je revček zasmilil.

Milo se ji je storilo, ko ga je videla v solzah.

»Molči, molči! mu je rekla. »Ne jokaj več, saj bom jaz pri tebi, da se bova skupaj igrala.«

Deček se je srdito razkoračil pred njo, stisnil pesti, zamižal, stresel glavo in zakričal na vse gro:

(Nadaljevanje sledi.)

TINAC an njegà zgodbe

(Pravca u špetarskem narečju)

Tinac je bil kukar adan »deseti brat« Beneške Slovenije. Četudi bogate družine, nje teu čut za bit tadoma. Njekšna skriuna muoč ga je gnala, de je muoru hodit od vasi do vasi, od hiše do hiše po naši Slovenščini. Adni so pravili, de je zmješán, ti druž pa, de je buj učen an pametan ko usi špetarski profesorji. Ga nje luožu nobedan tu žaki ne po slovensko, ne po furlansko, ne po taljansko, ne po njemško.

Tinac se nje nikul obriu, rjedko kadá umiu. Bargeške an jopo je imeu takuo obiekane, de se nje poznalo katjere farbe so bile. Cereuje je imeu nimar use razkopane an podplate s špajam al z beko parvezane za nogó. Okuol šije je imeu ardečo culo an rauno takuo okuole klubuka ardeč pas. Je nimar nosu na ramánah za pet metrou na drog zavitega »retikolata«, katjerega je po useh hišah glihou an ga prodaju. Nikul nje mogeu prodat. S tistim »retikolatom« se je odpar pot u usako hišo. Nikul nje uprašu za jest an jedu je le kadar mu je kajšan ponudu od svoje voje. U nobeni hšji pa se nje pozabu prosit »bučo vina«, takuo, de se je punokrat zatačiu s »retikolatom« dou pod pot.

Tinaca so imjeli usi radi zatuo ker je teu nimar veseu an usakemu je znú povjedat kajšno debelo, de se je muoru smejat. Ankrat je Tinac paršu u Piskerjovo hišo. Očá an sin sta sedjela usak u svojim kotu an sta se gledala ku saršena. Skregala sta se bila takuo jezno, de Tinac nje mogu spravit besjede iz njih ust. Hiša je bila rjeuna; je imjela samuo adno kambro u katjeri je spau očá. Sin pa je muoru hodit spat u hljeu tje na listje. Sin se je teu ženit an je teu, de očá mu pusti kambro, ker nevjesta nje tjela iti spat tje h oucam.

Tinac je tarkaj djelu okuol njih, de sta mu končno povjedala za njih kreg

an usak svoje ražone. Tinac je lepuo poslušu adnegá an družega an potlé je ustú na noge an je jau sinu: »Če si kristjan, napravi znamenje sv. križa.« An sin se je lepuo žegnu an ko se je žegnau mu je Tinac jau: »Al ne vidiš, de očá je gor na čelé, sin pa šelé dol na trebuse. Očá je gor nad sinom an sin dol pod četom. Ti muoraš bit podložen očetu an pustit njemu kambro an če baba ne bo tjela iti spat s tabo tje h oucam, pusti jo na cedilu.«

Na tele besjede Tinaca, očá an sin sta se posmejela an u hišo se je povarniu mjer.

Ankrat je Tinac sreču u Čedade več porjateljeu. Adni so mu plačal »bučo tega čarnega«, ti druž pa »bučo tega bjelegaa. Kadar bjelo an čarno vino se zmješata kupe, se začeta kregat. Takuo je Tinacu začelo strašno krulit po trebuhu, de so ljudje gledal za njim. Zatuo ga je Lilo špot. Nimar buj ga je napenjalo, nimar buj je u njim garmjelo an Tinac je takuo hitro zastopu, de to bjele an to čarne nejčeta bit kupe an de prjet al potlé bota tjela iti uón: od sprjet al odzat...

De se ne zgodi nesreča na sred placa je Tinac letúu tje na »Zluodju muost« an ker ga je nimar buj zvijalo u trebuhu, se je parsioniu gor na zid, glavó je pa daržu tje nad Nedžo.

Ljudje, ki so šli mimo so mislili, de se čé vrejč dol pod muost an so hitro partekiu mu bliz an ga daržal za nogé an za roké an ga viačil proč. On pa je zaueku na usó muoč, de naj ga pustijo za vojo božó. Če bjelo an čarno mu ne dasta mjerú, jih varže dol u Nedžo oba. Nje biu še kompliu povjedat kakuo je z njim, ki bjelo an čarno sta letjela, adno za drugim dol u Nedžo.

Tinac je umrú, ki nje dougo od tuoč. *Klenkac.*

hladno vodo v ustih, in je ni mogla pozreti.

Bolečine so bile neznosne. Mahoma se je malce pomirila; motno je izpregledala in, spoznavši mamó, teško vprašala:

»Mama!
»Kaj, srček moj, sirota!
»So, ali so... so hiše... v nebesih?«
»Da, zlate palače, duša moja. Molči, molči, dete moje!
»Ali boli gori?«

»Ne boli, sirota; gori je vse dobro.«
Zopet je zamižala in umolknila. Dihala je hitro in težko. Bila je bleđa.

Kmalu potem ji sapa zopet zastane. Zviije se strahovito, vzpne se kvišku in zopet pa je kot kamen in usteca se ji zapenijo.

Sapa ji je piskala skozi zateklo grlo. Neznosne muke, zadnje muke!

Bilo je že pozno na večer.

V sobi se je slíšal jok in vzdihovanje. Navzoči so bili vsi domači in nekateré žnčice; a proti svršetku ni mogel nihče vtrajati notri; celo bolničin očé je zbežal iz sobe, tako se je deklica vsem smilila.

Edina mati se je krčevito tiščala posteljice in z nečloveško močjo prestala do konca.

IVAN TRINKO:

NAŠI PAGLAVCI

CRTICE IN SLIKE IZ BENEŠKE SLOVENIJE

Bratec in sestrica

»Pojdemo o svojem času.«
»Oče, jaz bi šla takoj; in mama pride in tata in vsi pridemo in bo lepo.«
»Ti imaš še časa.«

Uboga deklica je govorila, kakor da bi stutjela bližnjo smrt. Kmalu je legla. Deklica jo je zgrabila!

»Teden dni je grozovito trpela. vročica jo je vidno uničevala. Grlo je imela hučno oteklo.

»Prišel je zanj poslednji dan.

»Mama, mama!« je težko izpregovorila. »Videla sem... toliko rož... toliko... le... Tam, glej!... vidim... na mizi!... pri oknu. Vidiš?«

Potem je za nekoliko časa dostavila: »Mama, grem... gremo...«

»Kam, sirota moja, kam?«

»Na polje... Oče, pokaži sonce!... Kje je?«

Potem je nepopisno mlo zajecala. »Mama, boli... boli!...«
A uboga mati jo je negovala in zraven zalovala in obupavala. Jok ji je silil v cči in ji stiskal grlo...

Vsaka pomoč je bila brez uspeha. Takrat ni bilo še iznajdeno zdravilo za davico.

Zadnji dan ni mogla več dihati. Davilo jo je strašno. Zvijala se je v posteljici, stresala se in se zdaj pa zdaj krčevito dvigala ter zopet padala.

Oči je imela izgubljené, motne, lice zateklo, pekoče, ustnice zažgane, bledovišnje.

»Mama... piti... žejna!...«

In kapljico po kapljici so ji spuščali v zaschla usta; a bilo je, kakor da bi padale na razbeljeno železo. Deklica se je vsakrat silno stresla, ko je začutila

ZA NAŠE DELO

Djelo na njivi

Sadaj je ta pravi cajt za usjati sjerak an fižou. Zemlja muora bit pa dobro pognojena an globokó prekopana ali precrana. Zlo dobro pognojiti muorate posebno njivo u katjeró buosta sjerak usjal, če buosta tjel u jesen mjet ljepe panogle.

Krompjer muorate dobro okopat an mu porahljat zemljo, de ga ne bo zadušu pleveu. Muorate pa takuo djelat, de mu bo nimar ostala potrebna mokrota u zemlji.

Zlo važno je u telim cajtu, de lepuc pregledate po useh njivah, kjer ste usjal krompjer za ugotovit, de se nje zalezu koloradski hrošč (dorifera), ki je narhujši krompjerjevu sovražnik. Kar bo krompjerjevo listje dobro zraščeno an ureme gorkuo, je narbuoš, de krompjer poškopite z eno parstuočno bordoško brozgo (solfato di rame) u katjero premješate tud eno par stuo škropilnega DDT (Gerasol 1). Tisto škropenje varje krompjer, de mu ne pride blizu koloradski krošč an druge škodljive boljezni.

... okuel vinjik

Proč je trjeba odrjezat nepotrjebne poganke na starem ljesu vinjik an parščipnit rodne poganke za drugim ali tretjem listam nad zadnjim grozdicem. Listou izpod grozdicem an varšičkou mladik, ki toju služil za rodni ljes drugo ljeto ne smijete preščipovat.

Sadaj je tud cajt, de se začne s parvim škropenjem vinjik al s žveplanjem, de ne bo paršila takuo peronospora ali druge boljezni. Tisto djelo buosta narljeuš nardil, če buoste vinjike škropil z eno parstuočno bordoško brozgo (solfato di rame), katjeri premješate tud 1 kg. škropilnega žvepla (zolfo) na usakih 100 litrou vode-brozge. Bordoška brozga — mješanica bakrove galice (solfato di rame) an japnenega mljeka — muora bit pravilno parpravljena, de bo zarjes za kjek nucala an de ne bo razjedala ali smudila listja od vinjik.

... u kljeti

Zunaj je sadaj ratalo gorkuo an zatuc je trjeba gledat, de je kljet nimar čista an de ne buodo paršil notar zavoj gorkuote škodljive bakterje. Vina ne smijete puščat u odpartih posodah. Če je vino postalo kisló ali cikasto ga muorate preca spraviti ven iz kljeti an ga hitro ponucat al ga prodati. Če bi ga pustili

še naprej u kljeti blizu drugega vina, bi se pokvarilo še zdravo vino an tud vinská posoda. Kljet je trjeba od cajta do cejta prezračiti, a tuo djelo muorate narditi samo takrat kadar so jasne an hladne noći ali zguodaj zjutraj. Dobro je tud, de od cajta do cajta zažgete u vinski kljeti malo čistega žvepla (zolfo). Kar zažgete žveplo naj bo kljet za nekaj dni dobro zaparta, de se takuo notar use dižinfetá.

Zvišejmo pardjelak sena

Usak kmet muora skarbjet zatuo, de to imeu u hljevu več, ki more živine. Takuo bo imeu tud dost hljeuskega gnoja, ki par usjeh dobruotah kupljenih unetirih gnojil ostane še zmjeram kraj gno-

ja. Za ridit dost živine je sevjeda potrjebno mjet tud dost sena. Zatuo ga je potrjeba pardjelat več kot se more, a na kajšno vižo?

Parvo je trjeba prisiliti z dobrim gnojenjem naše senožeta, de nam buodo nudile bogate košnje. Muoramo jih očistiti od mahu, kamenja an škodljivega garmovja. Posjati muoramo z dobrimi travami use tiste prazne prastore, kjer trava ne raste. Po usaki košnji je prou, de se polije po senožeti z gnojnicó ali posuje pepcu.

Drugo je trjeba, kjer gozdovi vam ne oajo dost interesa, jih stribit an iz tega sveta narditi nove traunike.

Tretje je trjeba sjat dobre trave, ne tajšne, ki so zmješane s plevelom.

Prehod od sena na travo

Trava je začela zelenit an zatuo bo trjeba preca začeti s irišnim fuotram. Usak živinorejec muora u tjelem cajtu dobro gledat, de bo živina počasi se navadla na zelen fuotar. Zelen fuotar ima u sebi več vode, je več obsežen an zatuo ga živina buošj prebavlja kot seno. Ker so ridilne sostance u zelenim fuotru buj zredčene, ga muora živina pojest več kot sena, če bo tjela bit sita. Zavoj tegá se ševa an želodec u tjem cajtu zlo raztegnejo. Ker je trava lažje prebavljiva, se muorajo prebauni skovi u želodcu počasi parvaditi novemu fuotru an zatuo raj bo ta prehod doug najmanj 14 dni. Živini je trjeba dajat u jasli počasi travo ali pa jo usak dan več zmješat med seno.

Duo bi kar naenkraj začeu dajat živini frišno travo, je nagobarno, de ušafa živira drisko, de jo bo napenjalo, de jo zapre al pa, de dobi kakšno drugo boljezen. Najbuj nagobarno je pa, de se napne

Kakuo sadimo fižou

Ponavadi se sadi fižou u parvi polovici maja mjesca, kadar nje več nagobarnosti slane. K usaki rakli je trjeba posaditi 6-12 fižolou. Fižou potrebuje cporo, tud so rakle. Rakle muorajo bit douge najmanj 2 metra an pou, takuo se bo lahko zrastou. Fižou se narljeuš ovija po takih raklah, ki so raskove (hropove), kot na primer ljeskove, gabrove ali smrjekove. Č so rakle previč debele, se fižou ne muore okuel njih ovijati, zatuo ne nucajte rakle, ki so debele več kot 3-4 centimetrou. Rakle naj buodo u varsti an celeč ene od druge 60 do 80 centimetrou. Rakle se lahko upičijo prej kot se sadi

fižou ali pa šele takrat, kar je fižou že eno kvarto visok. Rakle je trjeba zinjeram globokó upičiti u zemljo, de jih ne more izrit vjetar.

Kar buosta okopaval fižou, gledajte, de ne poškodujete mladih rastlin. Če je suša, je dobro, de fižou zalivate z vodo.

O zdravjenju ran an poškodb par živini

Usaka rana na koži so odparta urata skuoze katjere proderjajo notar infekcije u živinsko teluo. Zdrava an nepoškodovana koža varuje živinsko teluo od usjeh infekcij. Koža je kot obrambni zid prout sovražniku.

Ne pozabite, de infekcije na koži se jih ne muore videt lahko z očmi. So takuo drobne, de jih more človek videt samuo z mikroskopom ali drobnogledom. Mikroskop ali drobnogled je tak aparat, de skuozi anj se vidijo stvari tud po več taužentoukrat buj velike kot so infekcionu je več varst, ki bi bluo previč

Če prase sili u gnojnicó

Dostikrat vidimo, de praseta, ki pridijo iz svinjaka grejo radi u gnojnicó ali u kakšno drugo umazano vodo, de se po njej valjajo an zatuo pravijo ljudje, de je prase umazana živai. Djelajo mu krivico, če ga takuo imenujejo. Ljudje, ki pravijo, de se prase u gnojnicó shladia, imajo prou, zak prasé poljeti zlo tarpi, če mu manjka voda. Duo bo teu mjet zčrave praseta, naj napravi blizu svinjaka malo jamo z vodo, kjer se bo lahko valjalo prasé an se hladilo. Saj nje potrjebno, de je jama s cementom napravljena. Glauo je, de se u njej usak tekaj cajta lahko zamenja vodo. Še buošj je, če prase enkrat na dan operete s čisto vodo. Ne smijete ga prat pa s previč marzlo vodo, zak bi mu lahko škodo djelala. Duo redno umiva praseta bo imú nimar zdrave an boljezni se jim ne buodo takuo lahko parjela.

Sjerak muorate sadit gosto

Ne pozabite, de sjerak muorate zmjeraj sadit gosto, saj imate buj pozno cajt za ga razredčit. Najbuj slabo je kadar u njivi ostanejo veliki oplazi, kjer sjerak manjka. Izruti je dosti lažje, kot se enkrat posaditi ali podsajat.

Za usjat 100 kvadratnih metrou površine je trjeba usaditi najmanj četart kilografa sjerkovega zrnja. Če le muortá, spravita zguodaj sjeme u zemljo. Zguodnje seteu je buošja od pozne

dougo za jih naštet. Povjedal vam bomo le kakuo se zdravijo.

Rane, ki so po telesu, jih muorate lepou oprati, če so umazane, petlje jih dižinfetajte s sulfonamidnim prahom an poti lepou na uzkriz čvežita, če je tuo nogoče. Drugač muorate obvezo djet na rano s cerotam.

Koloradski hrošč (dorifera)

Tisti kmeti, ki so ušafal u njih njive koloradski hrošč muorajo tuo hitro povjedat kmetijskemu nadzorništvu (Ispettorato dell'agricoltura). Tam bodo jih naučil kaj naj muorajo narditi an bodo tud dal potrebna sredstva za uničiti tistega huđega škodilica krompirja.

Sol za praseta

Njeka sol, ki se imenuje Anforac, če jo premješate med jedi za praseta an kokoši, vam bo dosti pomagalo pri živai za hitrejši porast u teži. Tista sol ima u sebi vitamin B 12 an jo lahko kupite na agrarji.

Kup na debelo

ZIVINA ZA ZAKOL

	Po kg.
Trave	L. 210 do 230
Ven	» 240 » 260
Jenice	» 255 » 275
Ovce	» 155 » 170
Koče	» 90 » 100
Kozliči	» 335 » 420
Jarta	» 330 » 355
Praseta	» 265 » 275

ZIVINA ZA REJO

	Po kvintalu
Krave mlekarice	L. 145000 do 130000
Jenice breje	» 145000 » 180000
Praseta za rejo	» 5000 » 7500

PERUININA - ZAJCI - JAJCA

	Po kg.
Kokči	L. 650 do 700
Pišanci	» 750 » 800
Race	» 525 » 575
Perani (dindje)	» 550 » 600
Zajci	» 275 » 295
Čibeta	» 100 » 250
Jajca usako	» 24 » 26

ZITARICE

	Po kvintalu
Ušenica	L. 7700 do 7800
Sjerak	» 5680 » 5770
Ušenična moka	» 8400 » 9500
Sjerkova moka	» 7250 » 7350
Ušenični otrobi	» 5150 » 5300

SENO

	Po kvintalu
Detjelsko seno	L. 4400 do 4750
Navadno seno	» 3350 » 3500

GRADBENI LES

	Po kubnem m.
Bukovi hlodi	L. 15000 do 16000
Orjehevi hlodi	» 17000 » 18500
Cerješnovi hlodi	» 17000 » 18000
Smrjekovi hlodi	» 15500 » 16250
Kostanjevi hlodi	» 15000 » 16000
Jesenovi hlodi	» 18500 » 20500

DARVA

	Po kvintalu
Fukove darvá suhe	L. 800 do 850
Fukove darvá surove	» 750 » 800
Mehke darvá	» 640 » 700
Bukovo oglje	» 2800 » 3000

SADJE AN ZELENJAVA

	Po kg.
Jabolka	L. 20 do 60
Krompir	» 30 » 35
Solata	» 45 » 60
Radič	» 45 » 60

SER AN MASLO

	Po kg.
Mlekaritško maslo	L. 1000 do 1115
Domače maslo	» 900 » 950
Ser čez 2 mjesca star	» 475 » 500
Ser do dva mjesca star	» 640 » 700

Odgovorni urednik: Tedoldi Vojmir

Založnik: »Matajura d. o. z.«

Dovoljenje videmskega sodišča šte. 47 z dnem 26.7.1950

Tiska: Tiskarna L. Lucchesi - Gorica

Ljudska pravljica: Prebrisani osel in volk

Na lepem sočnem travniku se mirno pase osel. Kar naenkraj se mu prikaže

izza grmovja velik sestradan volk. Osel se ga silno prestraši, a da bi zakril volku

svjco strahopetnost, začne z vso silo trčati ob tla. Volk, ki je bil radoveden,

vpraša osla zakaj brca tako močno ob tla. Zviti osel mu hitro odgovori, da se mu

je pravkar zadržal velik trn v kopito in da bi bilo zelo nevarno za volka, če bi ga

požri s trnom v kopito. »Izderi mi trn«, prosí osel, »potem me lahko brez skrbi

počreš.« Volku se zdi ta predlog pameten in začne ogledovati kopito, da bi zagledal

trn. Osel izrabi ugoden položaj in brčne volka, da mu razbije vse zobe. Volk za-

tuli od velike bolečine in beži kar so ga nesle noge v bližnji gozd. Od takrat se

osel mirno pase in volkovi se jih izogiba ljejo, ker se boje še oslove sence.